

ДІЛЯНКА "ДЕКОРАТИВНІ ФОРМИ"

Підбито підсумки інтродукції рослин та реконструкції ділянки "Декоративні форми" у НБС НАН України, проаналізовано стан колекції та визначено найперспективніші для зеленого будівництва культивари.

Декоративні форми хвойних та листяних рослин за останні десятиріччя набули надзвичайної популярності у зеленому будівництві. З метою визначення їх інтродукційного потенціалу у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України було закладено експозиційну ділянку. Вона була спроектована у другій майстерні інституту "Київпроект" у 1946 р. з позначкою "Е" (експериментальна) і спочатку використовувалась як ділянка відділу квітничково-декоративних рослин. Експозиційною вона стала тільки у 1987 р., після того як співробітниками відділу дендрології було завезено з експедицій та відряджень до Прибалтики, Польщі, Великої Британії, Сочі і Львова понад 300 саджанців, сіянців та живців декоративних садових форм (культиварів) хвойних і листяних видів, що й поклало початок колекції. Оскільки ділянка закладалась як розсадник, перші рослини висаджувалися рядами у грядки. Згодом за проектом канд. біол. наук Л.В. Романчі та Г.О. Миронової було створено ландшафтні групи за систематичним принципом — так звані родові комплекси.

Упродовж 2001—2004 рр. згідно з новим планом реконструкції (автор проекту — провідний інженер А.В. Клименко) на ділянці прокладено мережу доріжок з різним покриттям (бетоновані, гравійні, зі зрізів деревини тощо), створено два оглядових майданчики, висаджено нові перспективні для озеленення види і культивари, закінче-

но будівництво першої штучної водойми та розпочато спорудження другої, що з'єднуватиметься з першою сухим струмком (див. рисунок). Уздовж сходів, що спускаються до купольної оранжереї, поряд з плакучим культиваром дуба звичайного і горобиною звичайною 'Рожевоквітковою' висаджено калину зморшкувату і к. звичайну 'Снігову кулю', які добре поєднуються. Калина зморшкувата — вічнозелений чагарник з гарним довгасто-ланцетовим листям до 19 см завдовжки.

Водойма оформлена посадками квітничкових і декоративних рослин, неповторності їй надають кущі плакучої форми верби козячої. Мережа стежок утворює кільцевий маршрут, що дає можливість оглянути всі найцікавіші частини ділянки. Комплексна реконструкція ділянки з використанням малих архітектурних форм та застосуванням елементів квітничкового оформлення надає їй композиційної завершеності. Це дає змогу продемонструвати куточки ландшафтного оформлення різних тематичних напрямів з використанням найцікавіших декоративних форм деревних рослин.

При розробці дендропроєкту використано прийом збільшення існуючих груп. Так, родовий комплекс *Piceae* Dietr. збільшено за рахунок посадки таких декоративних форм *P. abies* (L.) Karst., як 'Pendula', 'Frohburg', 'Pumila nigra', 'Inversa', 'Reflexa'. Для закріплення схилів на них висаджено посухостійкі види і культивари: спірею японську, с. широколисту та кущові культивари різних видів ялівців.

Фрагмент ділянки після реконструкції

Зібрана на ділянці колекція нараховує 140 декоративних форм, що належать до 12 родин покритонасінних та 4 родин голонасінних, з них 24 культивари є рідкісними [1, 3, 4, 8]. Понад 70% рослин інтродуковані в Ботанічному саду вперше в Україні. Більшість рослин колекції досягли репродуктивного віку, регулярно плодоносять, а також використовуються як маточники для зеленого живцювання.

Багаторічні фенологічні спостереження за колекцією [5] дають змогу прогнозувати успішність інтродукції певних таксонів та рекомендувати найцікавіші з них для широкого впровадження в озеленення.

Зі шпилькових родів на ділянці представлено: *Juniperus* L., *Chamaecyparis* Spach., *Thuja* L., *Platycladus* Spach., *Abies* Mill., *Larix* Mill., *Thujiopsis* Sieb. et Zucc., *Picea* Dietr., *Pinus* L., *Pseudotsuga* Carr., *Tsuga* Carr., *Taxus* L., *Cunninghamia* R.Br. ex Rich., *Cryptomeria* Don.

Найкраще себе зарекомендували культивари ялівцю китайського — *Juniperus chinensis* L. (*Juniperus media*): 'Pfitzeriana', 'Pfitzeriana aurea', 'Old gold', 'Kuriwao gold'; я. віргінського — *J. virginiana* L.: 'Glauca', 'Sky rocket', 'Grey owl'; я. лускатого — *J. squamata* Lamb.: 'Blue carpet', 'Prostrata'; я. звичайного — *J. communis* L.: 'Depressa aurea', 'Repanda'. Зазначені культивари мають 5-й рівень посухостійкості за шкалою С.С. П'ятницького [6] та 1-й рівень морозостійкості за шкалою С.Я. Соколова [7].

Уздовж гравійних доріжок особливо ефектно виглядають сланкі ґрунтопокривні форми ялівцю горизонтального — *Juniperus horizontalis* Moench. 'Blue chip', 'Blue moon' та я. даурського — *J. davuricum* 'Expansa' з ніжними стеблами, що лежать на землі.

Високою декоративністю й зимостійкістю відзначаються також форми кипарисовиків Лавсона — *Chamaecyparis lawsoniana* Parl. та нутканського *C. nootkatensis* (Lamb.)

Spach (табл. 1). Їх можна рекомендувати для широкого озеленення як в одиночних, так і в групових посадках. Культивари кипарисовика горіхоплідного — *C. pisifera* Sieb. et Zucc. також вважаються зимостійкими [2], але їхня чутливість до нестачі вологи (2-й рівень за шкалою С.С. П'ятницького) у зоні Лісостепу зменшує декоративність рослин, що потребує створення спеціальних умов при їх використанні.

З культуриварів біоти східної — *Platycladus orientalis* (L.) Franco добре себе заре-

Таблиця 1. Зимостійкість культуриварів *Chamaecyparis Spach* (за С.Я. Соколовим, 1957)

Культивар	Рівень зимостійкості
<i>C. lawsoniana</i> 'Alumii'	3
<i>C. lawsoniana</i> 'Columnaris'	3
<i>C. lawsoniana</i> 'Ellwoodii'	2
<i>C. lawsoniana</i> 'Fletcheri'	2
<i>C. lawsoniana</i> 'Fraseri'	2
<i>C. lawsoniana</i> 'Globosa'	3
<i>C. lawsoniana</i> 'Lutea'	2
<i>C. lawsoniana</i> 'Rogersii'	1
<i>C. lawsoniana</i> 'Triumpf von Boskoop'	1
<i>C. nootkatensis</i> 'Pendula'	1

Таблиця 2. Посухостійкість та зимостійкість деяких листяних чагарників

Культивар	Рівень посухостійкості (за С.С. П'ятницьким, 1961)	Рівень зимостійкості (за С.Я. Соколовим, 1957)
<i>Berberis buxifolia</i> 'Nana'	1	6
<i>B. thunbergii</i> 'Aurea';	3	2
<i>B. thunbergii</i> 'Golden Ring',	1	1
<i>B. thunbergii</i> 'Purpurea',	1	1
<i>Buxus sempervirens</i> 'Aurea',	2	3
<i>Spireae bumalda</i> 'Crispa'	2	2
<i>S. japonica</i> 'Alpina'	2	1
<i>S. japonica</i> 'Gold Flame'	1	1
<i>Weigela florida</i> 'Eva Rathke'	2	2
<i>W. florida</i> 'Purpurea'	2	2

комендували '*Cupressina*', '*Pyramidalis aurea*', '*Rogedalis compacta*'.

Також дуже цікаві для озеленення культуривари туї західної — *Thuja occidentalis* L.: '*Aurea*', '*Aurea-spicata*', '*Molonjana*', '*Danica*', '*Dumosa*', '*Lutescens*', '*Ellwangeriana aurea*', '*Columnaris*', '*Wareana*'.

З листяних родів на ділянці представлено: *Berberis* L., *Corylus* L., *Quercus* L., *Euonymus* L., *Sambucus* L., *Weigela* Thunb., *Lonicera* L., *Salix* L., *Ulmus* L., *Philadelphus* L., *Ligustrum* L., *Forsythia* Vahl., *Spireae* L., *Kerria* DC., *Chaenomeles* Lindl., *Pyracantha* Roem., *Crataegus* L., *Sorbus* L., *Physocarpus* L., *Buxus* L., *Viburnum* L., *Paeonia* L., *Cornus* L., *Magnolia* L., *Elaeagnus* L.

Найперспективнішими є культуривари барбарису Тунберга — *Berberis thunbergii* DC.: '*Purpurea*', '*Atropurpurea nana*', '*Golden Ring*', '*Aurea*'; б. звичайного — *B. vulgaris* L.: '*Violaceae*'; верби козячої — *Salix caprea* L.: '*Repens*'; спіреї Бумальда — *Spireae bumalda* Burv.: '*Crispa*'; с. японської — *Spireae japonica* L.: '*Alpina*', '*Gold Flame*', '*Shirobana*'; бирючини звичайної — *Ligustrum vulgare* L.: '*Aureum*'; вейгели квітучої — *Weigela florida* (Bge.) A. DC.: '*Eva Rathke*', '*Purpurea*' та ін. Зазначені рослини досить зимостійкі (табл. 2), не потребують частого поливу.

Додаткового укриття на зиму потребують барбарис самшитолістий — *B. buxifolia* Poir. '*Nana*', пагони якого у суворі зими підмерзають до рівня снігового покриву (6-й рівень зимостійкості), та самшит вічнозелений — *Buxus sempervirens* L. '*Aurea*', у якого підмерзають пагони останнього року (3-й рівень зимостійкості). Без укриття замерзли культуривари клена пальчастого — *Acer palmatum* Thunb. '*Elegans*' та '*Heptalobum Lutescens*'. Їх слід вирощувати у районах з теплою зимою та достатньою кількістю опадів влітку.

1. Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрытосеменные. Справ. по-

собие / Под ред. Н.А. Кошно — К.: Наук. думка, 1986. — 720 с.

2. Кармазин Р.В. Опыт использования кипарисовика горохоплодного в озеленении населенных пунктов запада Украины // Обмен опытом по зеленому строительству. — К.: Урожай, 1973. — Вып. 8. — С. 143—149.

3. Каталог растений ботанического сада им. Н.Н. Гришко / Под ред. Н.А. Кошно. — К.: Наук. думка, 1997. — 436 с.

4. Крюссман Г. Хвойные породы. — М.: Лесн. пром-сть, 1986. — 256 с.

5. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР. — М.: Изд-во ГБС АН СССР, 1975. — 24 с.

6. Пятницкий С.С. Практикум по лесной селекции. — М.: Сельхозгиз, 1961. — 271 с.

7. Соколов С.Я. Современное состояние теории акклиматизации и интродукции растений // Интродукция растений и зеленое строительство. — 1957. — Вып. 5. — С. 34—42.

8. Hienke K. Lexikon okrasných dřevin. — Praha: Helma, 1994. — 730 с.

T.B. Vakulenko, A.V. Klimenko

Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Украина, г. Киев

УЧАСТОК "ДЕКОРАТИВНЫЕ ФОРМЫ"

Подведены итоги интродукции растений и реконструкции участка "Декоративные формы" в НБС НАН Украины, проанализирован состав коллекции и определены наиболее перспективные для озеленения культивары.

T.B. Vakulenko, A.V. Klimenko

M.M. Gryshko National Botanical Gardens, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

THE PLOT "ORNAMENTAL FORMS"

The results of introduction plants and the reconstruction of the plot "Ornamental forms" in M.M. Gryshko National Botanical Gardens are given. The collection composition is analysed. The most perspective for landscape design cultivars are found.